Emléktábla a matematikus Dugonicsnak

dr. Rigó Mihály
okl. erdőmérnök
okl. építőmérnök

A hármas javaslat

Átadták a felújított Dugonics teret. A felújítás megkoronázásaként – mérnökként – szeretném, ha városunk emléket állítana a névadó **matematikusi létének** az alábbi feliratú emléktábla Dugonics téri kihelyezésével:

„Dugonics András (1740-1818) piarista szerzetes.
1761-62-es tanévben elsőként tanított Szegeden filozófiát.
1774-ben, 34 évesen, a matematika egyetemi tanára lett Nagyszombatban, majd az egyetem Budára költözése után az is maradt, ***34 éven át****, 1808-ig. Mértant és építészettant is oktatott.*
1788-ban Budán egyetemi rektor is volt.
1784-ben a király Magyarországon a német nyelvet tette hivatalos nyelvvé. Akkoriban a magyar kancellária úgy vélte, hogy „a magyar nyelv alkalmatlan hivatalos használatra.”
Dugonics ugyanebben az évben megírta az első magyar nyelvű egyetemi matematika tankönyvet!
Ezzel a nyelvújítás előfutára lett. 1790-ben Kazinczy a magyar tankönyvírás mintájának tekintette ezt a művet.
Dugonics a matematikai szaknyelv kialakulásában úttörő szerepet játszott azzal, hogy megalkotta és először használta a következő matematikai kifejezéseket:
bizonyítani, csonka, egyenlet, gömb, gyök, háromszög, henger, jegyzet, sugár, húr, szelet, szög, természettudomány, természettörvény, véges, végtelen.
Vallotta:
„… nincs a világon semmi a mit magyarul ki ne lehessen mondani csak ésszel, és tudománnyal forgolódgyon az ember.””

A tábla matematikai részét természetesen egyeztettem matematika-történész szakírókkal.
A javasolt helyszín: az egyetem központi épülete előtti, a Somogyi utcai parktükör, a József Attila szobor párjaként.
A javasolt kialakítás: az emléktáblát a Szilassi-féle poliéder talapzatára tenném.

Dugonics jelenlegi köztéri emlékei

A születési és halálozási hely jele:

Ezen Dugonics nyelvművelő és irodalmár.
A gyönyörű Dugonics téri szobor talapzata:

Bár a szoboralak kezében lévő könyv felirata: Etelka, a talpazaton „csak” Dugonics a felirat. A magasan lévő könyvön az Etelka feliratot csak azok keresik, akik tudják, hogy keresni kell, mert ott van. Mások csak EGY papot látnak, kezében EGY könyvvel.
Napjaink jobbító szellemei érezhettek valami hiányt ezért a tér egyik sarkán már ez olvasható:

A kiegészítő táblán Dugonics először író, majd egyetemi tanár. A sárga tábla rátapadva az előbbi táblára kérkedve írja ki a halandónak felfoghatatlan nagyságú összeget, melyet a térre költött a város. A javaslatom minden bizonnyal ennek töredékébe sem kerülne, mégis értelmet adna az elkészült nagy munkának, rámutatva egy szegedi zseni munkásságára.
Végül a temetői síremlék egyik felirata:

Még talán ez a legteljesebb közlés. A baj az, hogy eldugott helyen van. Sem a város lakói, sem a városunkba látogató turisták nem láthatják.
Lehet, hogy van még emlék, de én csak ezeket találtam. Sok ez, vagy kevés egy ekkora életmű alapján?
Szerintem méltatlanul kevés.

Minél többet kellene tudni minél több szegedinek erről a különleges emberről, aki ilyen magaslatokba jutott. Az egyik büszkeségünkről van szó.
Az eddigiekből nyilvánvaló az, hogy Dugonics munkásságát teljes körűen egyik meglévő emlékhely felirata sem fogalmazza meg, adja közre. Vannak különféle utalgatások, de azok csak azoknak jelentenek valamit, akik ismerik az életművét.
A javasolt emléktábla szövegben igyekeztem mindent pontosan leírni úgy, hogy semmit sem hagyjak ki, ami fontos.

A három előbbi javaslatom indoklása

a) A matematikus Dugonics

„1774-ben a nagyszombati egyetem elemi mennyiségtan tanszékének „királyi oktatója” lett. Szülővárosa a saját dicsőségeként is ünnepelte a kinevezést, első országosan híres szülöttét. Egyetemi tanárként matematikát, mértant és építészettant tanít, hiába próbált a magyar nyelvi tanszékre jutni.”

Szeged első országosan híres szülötte ma már nem számít annak?

Dugonics a matematika szó helyett a magyar tudákosság szót használta, mint ahogyan az egyetem, az univerzitás helyett a Mindenséget!

„1784-ben II. József nyelvrendelete sarkallta az első magyar nyelvű matematika tankönyv gyors kiadására, amelynek címe: A (Tudákosságnak két könyvök. A (tudákosságnak első könyve. A bötü vetés. (Algebra) A második könyve. A föld-mérés (Geometria) a háromszögellések. (Trigonometria). Előzőleg Benyák Bernát piarista atya 1777-ben 900 matematikai szakszót írt össze és adott közre, hogy e tudománynak is legyenek magyar műszavai. Ebben az évben megjelent fizika tankönyv (Molnár János: A természetiektől Newton tanítványainak nyomdoka szerint) is erősítette a terminus technikusok lefordításának igényét.”

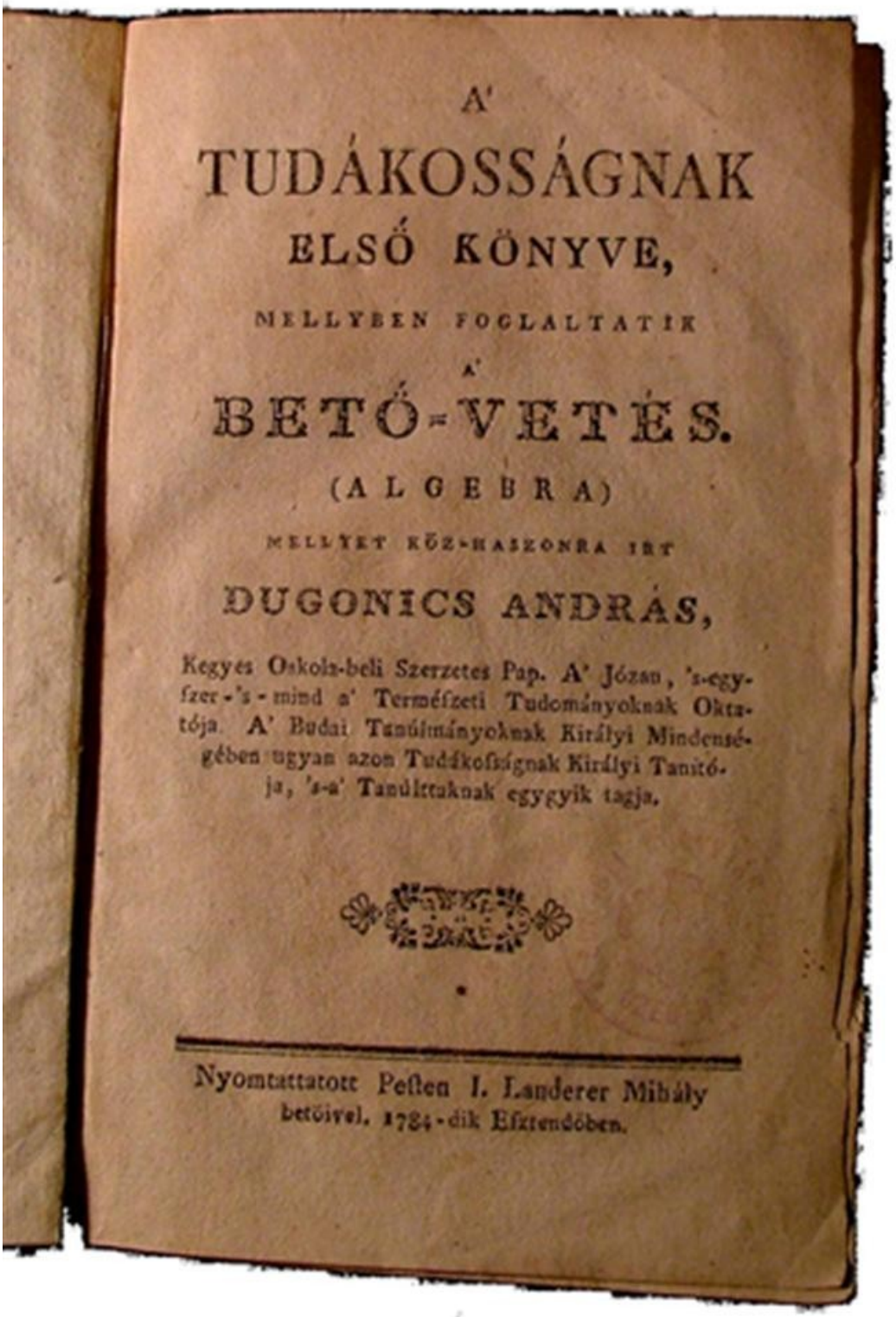
http://www.szepi.hu/piarista/dugonics/elete.html

„Szókincsét már meglevő magyar nyelvű matematikai írások, régi kódexek figyelembevételével, köznyelvi szavaknak a műnyelvbe vonásával és átértelmezésével, összetétellel, elvonással, képzéssel teremtette meg. Máig használatosak a matematikában a következő Dugonics által konstruált szavak: bizonyítani, csonka, egyenlet, gömb, gyök, háromszög, henger, jegyzet, sugár, húr, szelet, szög, természettudomány, természettörvény, véges, végtelen. (Gyimesi, 207.)”

„Tanárként 34 esztendőn át formálta a bölcsészeti kar ifjúságának matematikai gondolkodását. Tankönyvíróként áttekinthető, jól strukturált könyveket készített, melyek korának színvonalán álltak. A matematikai műnyelv kimunkálásában maradandót alkotott, ma használatos matematikai alapszókincsünk jelentős részben nyelvújító munkájának eredménye.”

http://hu.wikipedia.org/wiki/Dugonics_Andr%C3%A1s

A híres könyve címlapja:

A'
TUDÁKOSSÁGNAK
ELSŐ KÖNYVE,
MELLYBEN FOGLALTATIK
A'
BETŐ-VETÉS.
(ALGEBRA)
MELLYET KÖZ-HASZONRA IRT
DUGONICS ANDRÁS,
Kegyes Oskola-beli Szerzetes Pap. A' Józan, 's-egyszer-'s-mind a' Természeti Tudományoknak Oktatója. A' Budai Tanúlmányoknak Királyi Mindenségében ugyan azon Tudákosságnak Királyi Tanítója, 's-a' Tanúlttaknak egygyik tagja.
Nyomtattatott Pesten I. Landerer Mihály betűivel, 1784-dik Esztendőben.

http://www.szepi.hu/kep/Dugonics_kepek

Számomra Dugonics matematikai munkásságát leginkább az alábbi művek dolgozzák fel legalaposabban:
Dr. Szendrei János: Dugonics András nyelvújító törekvései a matematikában és főleg

Gyimesi István: Dugonics András matematikai munkássága (1986., 1992.)
http://www.gyimesi.lapok.hu/keret.cgi?/index.htm
Az olvasó ezekből részletesebben is tud tájékozódni.
Dr. Szendrei János írja: „Összeállították azt a több száz szóból álló szótárt, amely a fenti négy könyvében újként szerepel, …" Tehát nem csak az a néhány, amelyet az emléktáblára javaslok kiírni.

b) Az eredményei, kiállásai, kijelentései miatt megtámadott ember

„A külföldi egyetemek álláspontját képviseli a Mercur von Ungarn folyóirat (1786), amikor kijelenti, a magyar nyelv nem alkalmas a tudományok művelésére. A magyar kancellária is ezt nyilatkoztatta ki: a magyar nyelv alkalmatlan hivatalos használatra." „
Dr. Szendrei így idézi Dugonicsot: „Én ezen igyekezetének ellene állván, csak azért is az algebrát és a geometriát magyar nyelven kiadtam, hogy megmutassam az ország előtt, hogy a német nyelv nem oly alkalmatos a tanulmányoknak kimagyarázásában, mint a magyar nyelv."
Lényegesnek tartom a „csak azért is" kitételt! Dugonics szembe megy a külföldi egyetemek, sőt az uralkodó álláspontjával is! Csoda-e, ha ezért nem dicséretet kap?
A nyelvrendelet a modernizálást, a latin helyett a német nyelv használatát szorgalmazta. Az egyetemi előadások nyelve eddig a latin volt. A tudákosság könyvei nyílt cáfolatok lettek arra, hogy a magyar nyelv csak köznapi használatra jó. „Nincs a(világon semmi, a(mit magyarul ki-ne-lehessen mondani, csak ésszel, és tudománynyal forgolódgyon az ember." (Jeles történetek II., Pest, 1795. 101. o.) Kazinczy évekkel később (1790) a magyar tankönyvírás mintájának tekinti ezt a művet. Dugonics matematikai műszavai közül meghonosodott az állomány, a derékszög, az egyenlet, a gömb, a hasáb, a köb, a kör, a szög, a tétel stb. E művével a nemzeti szellem ébresztője kezd lenni Dugonics András."
http://www.szepi.hu/piarista/dugonics/elete.html

„Olyan magyarságképet állít olvasói elé, amelynek alapja a nyelvi, kulturális közösség."
„Amint irodalmi, úgy matematikai munkássága is kiváltotta a kortársak és az utókor éles reagálásait. Szénássy Barna, aki Dugonics szakmai kvalitásairól elítélően nyilatkozik, egyenesen „felszínes tudású, emellett túlzott önimádatban szenvedő" egyénnek festi. (Szénássy, *A magyarországi matematika története*, 107.) Szentpétery Imre tevékenységének értékelésekor fontosnak tartja megemlíteni azt az esetet, melyben „… tanítványai egy vizsga alkalmával a problémákat sem magyarázni, sem elegendőképen bizonyítani nem tudták." (Szentpétery, *A bölcsészettudományi kar története*, 266.) Az állítás kissé más megvilágításba kerül, ha figyelembe vesszük, hogy a volt jezsuita Bruna Ferenctől származik, aki a filozófia tanszékre való pályázása alkalmával ellentétbe került Dugoniccsal.)"
Nem minősítik-e le egymást ma is a vetélytársak? A mai lejáró eszköztár nem pont ugyanez?
„Az utókor negatív, elítélő véleménye nem csupán jellemére, de tanári munkásságára, és alkotásaira is kiterjed. E vádak szerint egyetemi oktatói tevékenysége nem érte el a korszínvonalat, tanítványai nem voltak képesek teljesíteni. Ami pedig matematikai munkáit, a *Tudákosságnak…könyvei*t illeti, azok alacsony színvonalú fércművek. A vádak, melyek kritikusról kritikusra öröklődve önmagukat táplálják, Gyimesi István tanulmányában szakszerű, értő módon kerülnek megcáfolásra. Gyimesi levéltári és kézirattári források alapján bizonyítja, hogy Dugonics tanári készültsége és tevékenysége a kor színvonalán mozgott."
A lemenősítés, az alkalmatlannak való beállítás ma ugyanígy megy, ez még manapság is dívik:

„… Kosáry Domokos a negatív tradíció hatása alatt állva dehonesztáló kontextusba ágyazva így ír le: „Dugonicsot, az egyetem leggyengébb matematikaoktatóját, szakember kollégái fejcsóválása közben kritikátlan ifjú hallgatói nemesi nacionalista demagógiája miatt ünnepelték." (Kosáry, *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*, 628.)"

A nacionalista jelzőt mind a proletár internacionalizmus, mint a tőkés globalizmus sokszor azonos „papjai" nagyon könnyen kiosztják még ma is! Dugonics idejében sem volt ez másképp!

„Dugonics a nyelvújító mozgalom radikális alakja volt."

Ma mit tesznek azokkal, akiket egy mozgalom radikális alakjának neveznek?

„Puristaként a végletekig kerülte a nem magyar szavak használatát, amit mi sem bizonyít inkább, mint az, hogy az egyetlen somma (összeg) szón kívül művében nincs idegen kifejezés."

http://hu.wikipedia.org/wiki/Dugonics_Andr%C3%A1s

Egy lista Dugonics teljesítményéről:

„1760-63.: Bővíti a nagykárolyi ifjúkori verses gyűjteményét.

1762.: Drámaírói bemutatkozása az, hogy magyar nyelvű vígjátékát, iskoladrámáját Szegeden előadják.

1774.: Megjelent a Trója(veszedelme).

1778.: Megjelent az Argonauticorum sive de vellere aureo libri XXIV.

1780.: Megjelent az Ulissesnek, ama híres és nevezetes görög királynak csudálatos történetei/.

1784.: Megjelent A(Tudákosságnak két könyvök. A(tudákosságnak első könyve. A(bötü-vetés. (Algebra) A(második könyve. A(föld-mérés (Geometria) a(három-szögellések.(Trigonometria).

1788.: Megjelent a két évvel korábban íródott Etelka, egy igen ritka magyar kisasszony Világosvárott Árpád és Zoltán fejedelminek idejében. /Pozsony, Landerer 1000 példányban.
Ez az első magyar regény. Hatására széles körben terjed az olvasás, létrejön Magyarországon az olvasóközönség.
Sajnovics János lapp szótára alapján először ír irodalmi művet a finn-magyar rokonságról.

1790.: Megjelent Az arany pereczek kötet. Szomorú történet öt szakaszokban/Pozsonyban és Pesten, Landerer.

1791.: Megjelent az Etelka második, jobbított Kiadása.

1794.: Megjelent A gyapjas vitézek/ Pozsonyban és Pesten, Landerer.
Ez a mű a latin regényének magyar nyelvre való átültetése. A szkíta király Álmos, az amazon neve Tápé. Az egyik helyszín Algyő.

1794-95. Megjelent a Jeles történetek, mellyeket a magyar játékszínre alkalmaztatott Dugonics András királyi oktató/ Pest.
Kelemen László társulata gyakran játszotta e négy szomorújátékot (Etelka Karjelben, Toldi Miklós, Bátori Mária, Kun László). A Bátori Mária a korszak egyik legkedveltebb darabja volt, Erkel Ferenc megzenésítette. Arany János a Toldi mondát, arany László Kun László történetét fogja később feldolgozni.

1796.: Megjelentette Gyöngyösi István költeményes kiadványai. I-II. Kiadja és bevezeti Dugonics András./ Pozsony – Pest című kötetet.
Kedvenc barokk költője volt Gyöngyösi.

1798.: A(szerecsenek. Ujjabb életre hozta Dugonics András kiráji oktató. I-II./ Pozsonyban és Pesten, Landerer. Ez a mű Héliodórosz-fordítás.
Megjelent A Tudákosságnak két könyvök. 2. és bővített kiadás/ Pozsonyban és Pesten, Landerer.

1800.: Megjelent a Római történetek. Írta Dugonics András kiráji oktató./ Pozsonyban és Pesten, Landerer.
A római mondákat magyarul adta ki.
Megjelent Az arany pereczek 2. kiadása.

1801.: Megjelent A Magyarok uradalmaik; mind a' régi mind a' mostani üdőkben. Tizen-négy részre metszett paisokkal./ Pesten és Pozsonyban Föskúti Landerer Mihály bötüivel és kölcségével.

1803.: Megjelent a Jólánka, Etelkának leánya. I-II. / Pozsony-Pest, Landerer.
Ez egy tudatosan Szeged-központú alkotás, a királyfi a tündérleány elnyerésére elindul távoli országokba. Emlékeztet az alaptörténet az Árgirius széphistóriájára.

1805.: Megjelent az Etelka harmadik és életében utolsó kiadása.

1808.: Megjelent a Cserei. Egy honvári herceg. Ez egy Voltaire-mű németről magyar nyelvre való átültetése.
Megjelent a Szittyai történetek című munkája. Az első kötet a magyar őstörténet feldolgozása Árpádig. A 2. kötet a honfoglalásról és a Szittyiában maradtakról szól.

1810.: Megjelent a két évvel korábban írt Radnai történetek. Írta Dugonics András./ Szegeden Nyomtatott Grünn Orbán bötűivel és költségével. 1810.
Ez a könyv a radnai zarándokok számára készült.

1817.: Megjelent a Nevezetes Hadi-Vezérek. Össze-szedte Dugonics András Királyi Oktató 1767-ben. Pesten, Trattner János betűivel 's költségével 1817.

Vajon egy ekkora teljesítmény, ilyen rövid idő alatt ekkora életmű, ma nem adna alapot az irigyeknek a támadásra?

Ma ugyan miféle ilyen-olyan „-ista" végű jelzőket kapna azonnal az, aki hasonló állításokat meg merne fogadni?

„A szkítákat a magyarok őseinek tekintette"

„Dugonics lelkesíteni akart: a magyarságnak bármely birodalommal összevethető múltja van. Magyarnak tekintette a szkítákat (szittyák), a hunokat (honni magyarok), az avarokat (csabai magyarok)."

„A magyar irodalom kincsének tekintette a magyar erkölcsöt, a nemzeti érzést és a dicső múltat."

Ma: merjünk kicsik lenne! A mai globalizmus meg akarja szüntetni a nemzeteket, a ma írt történelmünk a tragédiák, a csődök sorozata. Mi járna annak, aki a nemzeti érzés vagy a dicső múlt mellett kiállna? Hol van már az erkölcs, és hol van a magyar erkölcs?

E művével a nemzeti szellem ébresztője kezd lenni Dugonics András."

Próbálná meg ma ébreszteni a nemzeti szellemet!

„Dugonics a szegedi nyelvet tartotta a legszebbnek, az alföldi magyarságot a legmagyarabbnak."

Hogyan háláljuk meg ezeket neki?

„1788-ban adták ki az Etelka" … „Ez a mű az, amely felkeltette az érdeklődést a nagy nemzeti múlt és irodalom iránt, és Magyarországon olvasóközönséget teremtett."

Ki lenne ma képes olvasóközönséget teremteni?

„„Igaz magyar vagyok, s hazámat szerfölött szeretem" – vallotta."

Ma ki merné ezt kijelenteni? Politikailag korrekt szó még a hazaszeretet? Nam általánosan elfogadott a hazaárulás inkább?

„Szegedet Árpád és Zoltán városaként mutatta be, Attila fővárosáról is írt, a helyi hagyományból mitológiát teremtett. A regény a népnyelvén készült, az előtte írók nem a nyelvjárásban alkottak, a szólások, szólásmódok, a közmondások nem kaptak ekkora teret."
„… a nemzeti öntudatra ébredésnek irodalmi kifejezője és szellemi kincsestára"
Meri ma ébreszteni valaki a nemzeti öntudatot?
„1774-ben megjelent Homérosz első magyarországi fordítása, a Trója(veszedelme"
„1780-ban magyarul adták ki az Ulissesnek, ama híres és nevezetes görög királynak csudálatos történeteit. Ez az első magyar nyelvű Odüsszeia."
„A kalandos történet a szülők és a gyermekek kölcsönös szeretetét mutatja be. Nem volt alkotásának esztétikai célja, mindent alárendelt a hazafias nevelésnek."
Hazafias nevelés, szülők és gyerekek szeretete – hol van ez már?
„Első magyar drámaíró volt, aki színdarabjaival népszerűséget és tekintélyt szerzett."
A sikert nem is bocsátották meg neki!
„Szegedet az első szerzők között jelölte meg Attila szálláshelyéül."
Miért nem fogadjuk el, olyan szépen hangzik! A meséket és mondákat fenn kellene tartanunk!
„Dugonics lelkesíteni akart: a magyarságnak bármely birodalommal összevethető múltja van."
Ma csak az angol nyelvű világbirodalom számít!
http://www.szepi.hu/piarista/dugonics/elete.html

Nem csekély öntudattal hivatkozik arra is, hogy művének nagy szerepe volt a nemzeti érzés erősödésében s az 1790-es évek politikai mozgalmaiban. Dugonics a nemesi ellenállás indulatait erősítette hangoskodó hazafiaskodásával, s új érveket adott a nemzeti öntudatnak a nagyszerűnek festett ősmagyar kor felidézésével."
„Álmos nemzetsége is "erkölcseit tekintvén" választatott vezérré, "mivel a köz-jóra iparkodott inkább, mint tulajdon hasznára": ezek a nézetek is a felvilágosodás közhelyei."
Ma is a közjó az első, vagy a saját zseb megtömése?
„… az ifjúság figyelmét a valóban nemes erkölcsi világ felé fordítsa"
Micsoda ajvékolás követte a hittan és az erkölcstan újra tanításának bevezetését itthon!
http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/03/71.html

„Dugonics András Etelka című, 1788-ban megjelent regénye a magyar preromantika egyik legfontosabb eseménye. Jelentőségét már csak az is növeli, hogy ez volt az első magyar könyvsiker, kinyomtatott ezer példánya egy év alatt elfogyott, és a magyar olvasóközönség egységesen lelkesedett érte. Az Etelkával nyert a magyar szépirodalmi mű polgárjogot, és népszerűségére jellemző, hogy rengeteg újszülöttet kereszteltek el ekkor Etelkának."
http://moly.hu/konyvek/dugonics-andras-etelka

„Latin nyelvű egyetemi előadásait a rendelkezések ellenére magyar nyelvű magyarázatokkal kísérte. II. József németesítő rendelkezéseivel, mint rektor, nyíltan szembeszállt."
Ezt próbálná ma megtenni valaki! Nem sokáig maradna a posztján! Volt ennek az embernek gerince!
http://www.kislexikon.hu/dugonics_andras.html

Az Etelka fő érdeme a nyelve."
„Dugonics ősmagyarjai Szeged környéki tájszólásban beszélnek, közmondásokat mondanak."

„Népiességükbe olykor durvaságok is keverednek, s ez nem is tetszett a finomabb ízlésű Kazinczyéknak. Az is igaz, hogy Dugonics azonosítja magát a nemesi ellenállás kritikátlan magyarkodásával, a régi szokásokat túlbecsülő és minden külföldit megvető provincializmusával, (ma mi történik a nyugati világban a bevándorlókkal? - RM) ami feloldhatatlan ellentétbe is kerül francia-rokonszenvével. De a nemzettudat erősítése akkor, még nemesi előítéletek közepette is, mégis polgárosító erejű volt. Dugonics pedig attól a botránytól sem riadt vissza, hogy egyetemi matematikai óráit olykor nem latinul, hanem magyarul tartotta, és a kúpszeletek magyarázása közben hirtelen a dicsőséges nemzeti múltról vagy Sajnovics nyelvészeti felismeréseiről kezdett beszélni. Persze, hogy rajongtak érte a diákok!”

A kúpszeletek és a dicső nemzeti múlt! Ez a lehetőség ma is adott!

„vele kezdődik az irodalmi népiesség, a nyelvújítás, a magyar regényirodalom, a rendszeres folklóranyaggyűjtés. És még a bontakozó színházi élet is sokat köszönhet neki. Nyugdíjasként hazaköltözött Szegedre, ahol mint a város legnagyobb szülöttjét fogadták.”

Vajon Őt ma is a város legnagyobb szülöttjének tartjuk?

http://www.verslista.hu/muveszetek/4muveszek/d_menu/dugonics.htm

„Dugonics szobra mindent elmond arról, ami a 19. század lelkesült magyarságának öntudatra ébredését tükrözi. Három évvel vagyunk az árvíz előtt, amikor a város közössége nagy és híres fiának, a költőnek, a piarista pap-tanárnak, az akkori történeti tudatban a város első igazán jelentős személyiségének szobrot emel. Nem volt Szeged egyedül ezzel a törekvéssel: hasonló módon emeltek ekkoriban emléket Szepesy Ignác püspöknek Pécsett, vagy Csokonai Mihálynak Debrecenben. Az ekkoriban fejlődésnek induló nagyvárosok, nemzeti identitásukat igyekeztek kifejezni egy-egy szobor felállításával, aminek egyértelműen a Habsburg ellenesség állt a hátterében.”

Mi lehet a helyzet Szeged mai nemzeti identitásával?

http://szeged.hu/kultura/szeged-szobrai/6360-a-hatsoudvar-elfeledett-kulonlegessege-dugonics-andras-szobra.html?print

Talán világos az, hogy volt bőven ok Dugoniccsal nem egyetérteni, Dugonicsba belemarni, őt kikezdeni!

Van azonban egy tény!
Ő 34 évig volt a Pázmány Péter alapította egyetem professzora!

„1635-ben Pázmány Péter esztergomi érsek Nagyszombat városában (ma Trnava Szlovákiában), akkori székhelyén alapította meg az egyetemet és vezetését a jezsuita rendre bízta. A jellegzetesen jezsuita egyetem bölcsészeti és teológiai karból állott, jogosult volt a tudományos fokozatok adományozására és már igen korán, 1667-ben jogi karral egészült ki. A 18. században az egyetem egyre inkább állami irányítás alá került és 1769-ben megalakult negyedik, azaz orvosi fakultása és ezzel teljes szerkezetű klasszikus egyetemmé vált.
A jezsuita rend feloszlatása után, az alapító eredeti szándékával is egyezően 1777-ben az egyetemet Nagyszombatból, az ország közepébe, Buda városába, a királyi palotába költöztették. Az egyetem keretében kezdődött meg speciális tanfolyamok formájában a hazai mérnökképzés, és az állatorvosképzés. Nagyon sok ma önálló fővárosi egyetem a Tudományegyetemből fejlődött ki. Az intézményt 1784-ben a Duna túlsó partjára, Pestre költöztették, és itt nyert végleges elhelyezést. Az oktatás nyelve 1844-ig a latin volt, ami a soknemzetiségű hallgatóság számára közvetítő, semleges nyelvnek számított.”

http://www.elte.hu/tortenet

Elképzelhető az, hogy az ország leghíresebb egyeteme, egy jezsuita egyetem, a jórészt neveléssel és oktatással foglalkozó jezsuiták egyeteme, a mai Eötvös Lóránd Tudományegyetem és a Semmelweis Orvostudományi Egyetem jogelődje, megtűrt volna 34 évig egy, a rektorral és az uralkodóval is több témában is szembeforduló professzort, ha az szakmájában nem lett volna a kor színvonalán? Azt hiszi valaki, hogy akkor nem volt minőségbiztosítás? Akkor nem számított a minőség?
Világos, hogy nem!
Ma ebből kellene kiindulni Dugonics megítélésekor!

c) A Dugonics emléktábla szövege
Kérem, hogy az már ne változzon! Hiszen miután megfogalmaztam annak első változatát, azt hónapokon át matematikusok, matematika-történészek csiszolgatták. Kellett a korra, Dugonics jellemére és az Ő matematikai fogalmaira utalnunk. Ez egy olyan minimum szöveg, amely sok-sok mondat kihúzása után maradt meg. Minden további kihúzás csonkolás lenne.

d) Egy modern emlék egy másik híres magyar matematikusnak
A pszeudoszféra-emlékmű Marosvásárhelyen Bolyai János emlékére, tiszteletére:

http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/kulonszamok/k0301/kiss2.html

http://www.kozterkep.hu/~/10611/#photo-53104

„A pszeudoszféra azon nagyon kevés felületek egyike (konstans negatív görbületű), amelyen lokálisan megvalósul a Bolyai-Lobacsevszkij-féle síkgeometria."
http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/tv2003/tv0307/ogr.html

„2002. december 15-én Marosvásárhely egy új, hatásos emlékművel gazdagodott. Bolyai János születésének 200. évfordulóján, a Bolyai téren, nagyszámú érdeklődő jelenlétében felavattuk a nagy matematikus alkotásából ihletett köztéri szobrot, a Pszeudoszférát. Az emlékmű állításának kezdeményezője Csegzi Sándor alpolgármester, tervezője *Horváth Sándor* matematikus. Horváth olyan köztéri művet igyekezett létrehozni a pszeudoszféra-témára, amely Bolyai újító elméletéhez méltó, monumentális, ugyanakkor viszont emberközeli, a város lakóit vonzó, maga köré gyűjtő, barátságos gyülekezőhellyé válhat."
„Az emlékmű talapzata egy hatszintes, lépcsős négyzet alapú csonka gúla. Ennek borítása zöld márvány, az Indiában lévő lelőhelyről származó „guatemalai zöld". A legfelső lépcsőn – a hetedik szinten – csőváz-térszerkezet áll. Ennek matematikai jelentése van (egy 3 dimenziós hiperbolikus tér egyik „kicsempézésének" téglája, egy 16 lapú hiperbolikus poliéder élhálója, amelynek 12 lapja 4-szög és 4 lapja 3-szög), de esztétikai szerepe a Bolyai-geometria utóéletének sugalmazása. Anyaga tükörfényes rozsdamentes acél. Középen helyezkedik el a Pszeudoszféra felületének egy darabja, mint az új geometria beharangozásának szimbóluma."
http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/kulonszamok/k0301/kiss2.html

„Ez a világ első matematikai műemléke."
http://hu.wikipedia.org/wiki/Pseudosphaera-szobor

E szoborra lányom, dr. Rigó Anna hívta fel a figyelmemet. Ez adta az ötletet, hogy a topológia, a matematika egyik hatalmas szakterülete, Szegeden is segít!

e) Volt egyszer egy különleges szegedi kiállítás

„2012. szeptember 3-án *Eleven szellem* címmel rendhagyó tárlat nyílt a szegedi Démász Székházban. A látszólag egymástól távol eső matematika és a képzőművészet különös találkozásának lehetünk szemlélői szűk egy hónapon át. A matematikát Szilassi Lajos képviseli, a képzőművészetet Orosz István. De a matematikát Orosz is műveli, a művészeti megközelítés Szilassit is jellemzi. A kiállítók közös nyelve a matematika és közös céljuk az eleven szellemű látogatók gondolkodásra késztetése.”

„Szilassi Lajos 1966-ban szerzett matematika és ábrázoló geometria szakos tanári diplomát a JATÉ-n, majd a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola matematikai tanszékének oktatója lett. Nevéhez fűződik az ún. Szilassi-poliéder megalkotása, mely a tetraéderen kívül az egyetlen olyan soklapú test, amire teljesül az a tétel, hogy bármely két lapjának van közös éle.”
„A két kiállító ismeretsége Atlantában, a Martin Gardner tiszteletére rendezett nemzetközi matematikai kongresszuson kezdődött („*Gathering for Gardner*”), ahol Szilassi Lajos híres Szilassi-poliéderét tekinthette meg a közönség; Orosz István pedig néhány geometrizáló munkájával szerepelt.”

http://www.szegedilap.hu/cikkek/muveszet-tortenes/kepiro-agnes--terkulturak.-orosz-istvan-es-szilassi-lajos-kiallitasarol.html

f) Mi is az a Szilassi-poliéder, mint alap

Bocsánat, de igazolni szeretném, hogy a Szilassi-poliéder nem egy ún. modern térplasztika, hanem mögötte alapos gondolatiság van.

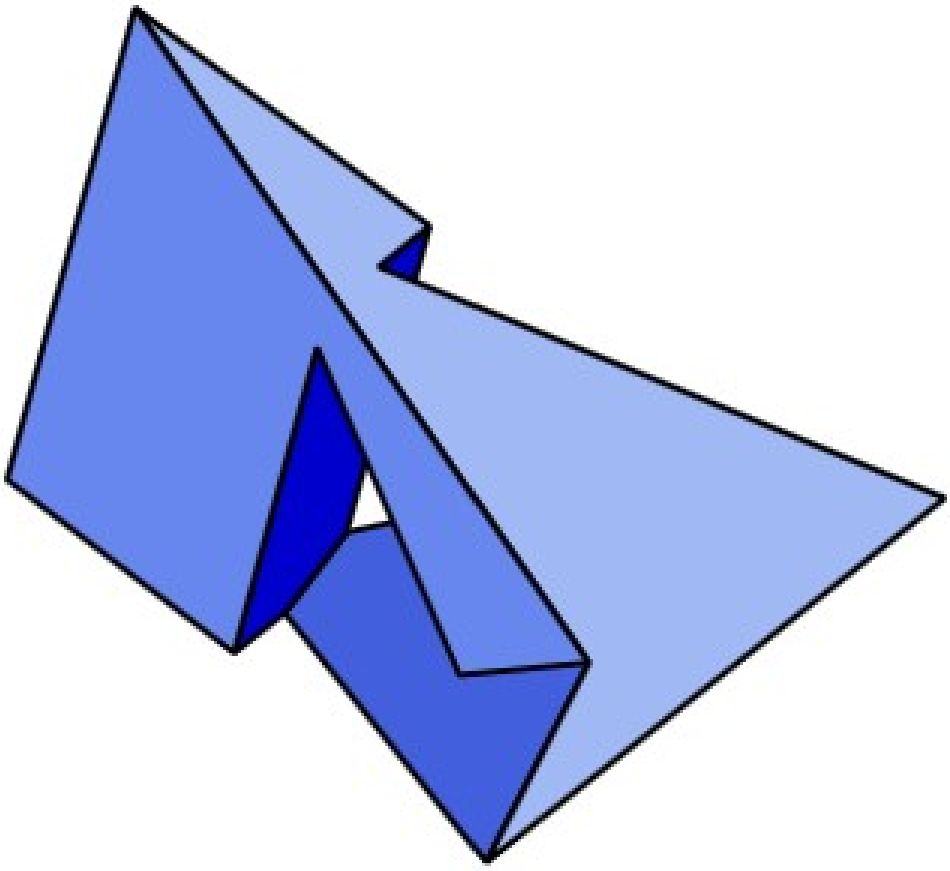
„A Szilassi-poliéder egy konkáv poliéder hét hatszögletű lappal. A tetraéder mellett az egyetlen olyan poliéder, amire teljesül, hogy bármely két lapjának van közös éle. Nevét Szilassi Lajos magyar matematikusról kapta, aki 1977-ben felfedezte.

Tengelyesen szimmetrikus, a szimmetria kétfogásos: egybevágó lappárjai vannak, és a hetedik lapnak ugyanaz a forgásszimmetriája, mint a testnek. Topológiailag egy tórusznak felel meg, 14 csúcsával és 21 élével a Heawood-gráf beágyazása a tórusz felszínébe.

Ha az f lapú poliéderen h lyuk van, akkor az Euler-karakterisztikával számolva: $h = \frac{(f-4)(f-3)}{12}$. Ez az egyenlet csak akkor elégíthető ki, ha f kongruens 0, 3, 4, vagy 7 modulo 12. $h = 0$ és $f = 4$ mellett a tetraédert, $h = 1$ és $f = 7$ mellett a Szilassi-poliédert kapjuk. A következő lehetséges megoldás $h = 6$, f = 12, 44 csúcs és 66 él, de nem ismert, hogy létezik-e ilyen poliéder.

Duálisa a Császár-poliéder, amit 1949-ben már felfedezett Császár Ákos. Ennek 7 csúcsa, 21 éle, és 14 háromszöglapja van, és bármely két csúcsnak van közös éle.”

http://hu.wikipedia.org/wiki/Szilassi-poli%C3%A9der

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Szilassi_polyhedron.svg

Van olyan honlap, amely a Szilassi-poliédert az évszázad egyik matematikai felfedezésének tartja:
http://www.ulb.ac.be/soco/matsch/academique/siecle.htm
Nem illene nekünk is megbecsülni?

g) Lehetne-e ez a mi matematikai műemlékünk?

A Szilassi-poliéder a Rubik-kockával egyenértékű, de kevésbé ismert matematikai alkotás, egy igazi szegedikum! Talán, mert nem lehet kézbe venni vele játszani. Kiválóan alkalmas lenne a Dugonics emléktábla hordására és a kiváló szegedi matematikus produktumának szegedi bemutatására. Ezért megkerestem Szilassi docens urat, véleményét kérve. Egyetértett velem, melyet most is köszönök!

g) Már áll a világban legalább egy Szilassi-poliéder, mint matematikai térplasztika!

„Francia szobor Szilassi Lajos poliéderéről
A kiváló francia matematikus, Pierre de Fermat születésének 400. évfordulója alkalmából a napokban állították föl a franciaországi Beaumont de Lomagne-ban, Fermat szülőházának udvarán azt a szobrot, amely a Szegedi Egyetem matematikusa, Szilassi Lajos által alkotott poliédert ábrázolja. Fermat, a különös feladatokra vállalkozó matematikus számos matematikai problémát vetett fel. Egyiket a nagy Fermat-sejtésnek nevezték el, csak évszázadokon át tartó küzdelem után fejtették meg. A világot 350 éven keresztül lázban tartó feladat szenzációs megoldásának keresésébe már számos neves matematikus belebukott. A magyar matematikus pedig egy másik, ám ugyancsak roppant fontos problémát oldott meg 1977-ben. A már ismert tetraéder után ő fedezte fel azt a hétlapú poliédert, melynek bármely két lapja szomszédos. A több francia intézmény összefogásával létrehozott heptaéder 42,2 kilogramm, 2,12 négyzetméter és 11,2 méter hosszú. A szobrot a matematikus jelenlétében leplezték le.”
http://mno.hu/kulturpult/francia-szobor-szilassi-lajos-poliedererol-780192

„Kellett egy nagy tekintélyű világszerte ismert tudományos ismeretterjesztő folyóirat, a Scientific American, amelynek a matematikai rovatát évtizedeken át Martin Gardner vezette, akinek a fenti információ hatására el mertem küldeni a kapott poliéderről szóló eredményemet. Két héten belül kaptam tőle egy lelkes hangú levelet, amelyben arra kért, engedjem meg, hogy ezt az eredményt publikálja a Scientific Americanban. Ő nevezte először a konstrukciót Szilassi-poliédernek. Abban az időben egy biológus ismerősöm, aki évekig volt vendégoktató egy amerikai egyetemen, azt mondta: mit nem adna azért, ha az ő nevét lehetne olvasni a Scientific Americanban. Ekkor még nem nagyon értettem, később azonban rá kellett jönnöm, hogy igaza volt.”
http://www.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/matematika/personal/Szilassi/Fermat/index.html

Miért ne lehetne a következő a szegedi Dugonics téren?

Összefoglalás

Hangsúlyozni szeretném, hogy Dugonics András irodalmi munkásságát nem akarom leértékelni, de méltánytalannak érzem matematikusi mivoltának elhallgatását, hiszen **Ő 34 évig mégis a matematika egyetemi professzora volt**!

Számomra egyértelmű az, hogy a mérnököknek alapvető háromszög fogalom és név Dugonics nélkül esetleg háromszeg lenne.

Engedtessék meg tehát egy emléktábla erejéig a szegedieknek és a várhatóan egyre több turistának a fentieket a figyelmébe ajánlani.

A gyönyörű Dugonics szoborhoz nem kellene hozzányúlni, de áll a téren egy remek alkotás, Tarnai István mérnök úr különleges alakú betonszerkezete, mely a tér felújítása után feladat nélkül maradt. Ebben – új funkciót adva a létesítménynek - Dugonics irodalmi munkásságáról még sok mindent le lehetne írni!

Dugonics matematika könyve megjelenésének 2014-ben lesz 230. évfordulója, mely nagyszerű alkalom lenne a matematikus, az egyetemi tanár, a dékán, a rektor Dugonicsnak matematikai emléket, emlékművet állítani a szegedi ún. szegedi tudássétányon, az egyetem rektori épülete mellett.

Ma majdnem ugyanaz a helyzet az angol nyelvvel, mint Dugonics idejében volt a némettel. Emiatt könnyen elképzelhető az, hogy rövidesen új nyelvújításra, nyelvújítókra lesz szükség, vagy megtörténik a nyelvcsere és eltűnik a szép magyar nyelv.

Kérem a nagy múltú Dugonics Társaságot, hogy támogassa és továbbítsa a Város döntéshozói felé a javaslatomat!

Csak remélem, hogy akad egy tisztességes, Szegedet szerető szponzor, aki felkarolja az ügyet!

Szeged, 2013. szeptember 28.

Változások 2013 óta:

A)

Az emléktábla kihelyezést javasoltam a szegedi Önkormányzatnak, mint a Dugonics tér gazdájának, akik szakvéleményt kértek. A véleményező elutasította a javaslatomat, mondván: **már van elegendő Dugonics-emlék a városban, nincs szükség a továbbiakra.** Ha jól tudom, az elutasító - nekem furcsa módon – éppen a Dugonics Társaság – illetve talán a nevükben Péter László professzor úr - volt. **Sok mindenre számítottam, de arra nem, hogy Dugonics méltatását éppen a Dugonics Társaság kaszálja el!**

A másik kifogás szerint hosszú a felírni szánt szöveg. Erre elküldtem a debreceni Református Kollégium udvarában lévő, embermagasságú emléktáblák képét, a többszörös hosszúságú szöveggel, de érdemi válasz nem jött.

A dolgozatomban bemutattam az általam ismert szegedi Dugonics-emlékeket. Java részük az irodalmi munkásságával kapcsolatos, **mintha valami miatt szégyellni kellene a matematikus Dugonicsot, miközben kenyerét matematika-**

professzorként kereste. Nem a matematika volt tehát a hobbija! Egy kicsit az a dolog hangulata, mintha szégyellnie kellene a matematikai nyelvújítási érdemeit, hiszen tudtommal a nyelvújításban a matematika volt a szakterülete.
Nagy jellemre vall kiállása a magyar nyelv mellett, egy válságos időszakban, mely miatt egzisztenciálisan is veszélybe kerülhetett volna, hiszen az aktuális gyarmatosítóval ment szembe! Elképzelésem szerint e két ok miatt, a gerinces kiállásáért, kaphatott bírálatot nyilván matematikusként. Mintha több matematikusnak semmi gondot sem okozna az évszázadokkal ezelőtti teljesítményt mai szemmel megítélni!
Véleményem szerint ezek hangsúlyozása ma is aktuális és növelné Dugonics érdemeit, hiszen ő képes volt az élet két fontos területén is kiemelkedőt alkotni.
Az sem mellékes, hogy egyetemi dékán és rektor is volt, melyre a rektori épület előtt érdemes rámutatni!
Kicsit úgy tűnik, mintha a Dugonics Társaság és Szeged városa is csak az irodalmár Dugonicsot hajlandó elismerni, befogadni. Mintha szégyen lenne matematikai élete, nyelvújítási érdeme, mely közben semmihez sem hasonlítható nagyságú, fontosságú.
Miért szégyen az, ha valaki több területen kiváló?

B)
Új helyszínként a Dugonics téri körforgalom melletti egykori jegyárusító pavilont javaslom, mely ma kihasználatlan.

C)
A tábla kinézeteként javaslom Szent-Györgyi Albert Dóm téri emléktáblájának betűtípusait, esetleg egy kissé nagyobb betűkkel, mert ezt időtállónak vélek.

Indokom:
A Város elvetette a Szilassy-féle poliéder (=matematikai térplasztika) kihelyezési ötletét is. Úgy látszik, nekünk semmi sem kell, mi ilyen gazdagok vagyunk. Sajnálom! Rövidlátónak ítélem a döntést, hiszen Szeged két (egy régi és egy mai) híres matematikusának eredményéről, létéről minél több embernek tudni, szerintem elemi városi érdek lenne. Az aránytalan karácsonyi üvegszarvas hónapokra való kirakása, a mindent ellepő gagyi-bódék tömege ugyanakkor minden gond nélküli!

A 2018-as évfordulót jó alkalomnak tartom a hibás döntés korrigálására, melyhez kérem a jószándékú támogatást.
Szeged, 2018. április 2.

D)
2018-at Dugonics-évvé nyilvánította a Város.
Az év során több Dugonicsot méltató előadás is elhangzott. Sajnos ez előadók több alkalommal is ugyanazt a néhány mondatot idézgették.
Az előadókat ismét megkerestem a javaslatommal, a kérésemmel. Érdemi választ nem kaptam.

Egyetlen válasz Szalay István professzor úrtól, volt polgármester úrtól kaptam, aki megírta: továbbította a levelemet a Dugonics Társaság elnökének. Bizakodni kezdtem, bár a Társaság egyszer már az ügy ellen dolgozott.
Egy hete írtam a Professzor úrnak, mert a Dugonics Társaság elnöke sem válaszolt. Ekkor tudtam meg, hogy választás történt.
2019. február 8.

Üdvözlettel:
dr. Rigó Mihály
ny. mérnök